

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.
Abonnementsprijs f 4,- per jaar. Buitenland f 5,60 per jaar, voor België f 4,60.
Voor leden van de Humanistische Luisterkring f 3,- per jaar. Losse nummers f 0,25.
Contrib. Luisterkr. f 1,-. Dit bedrag tezamen met bovengenoemde f 3,- te voldoen.

EN WAT ZEGT DE HUMANIST DAARVAN

Ook hier worden tranen geschreid, ook hier wordt het hart door het mensenlot bewogen". Het zijn de beroemde woorden, die de dichter Vergilius zijn held Aeneas in de mond legt. Aeneas is door een schipbreuk terecht gekomen op een onbekende kust en met één vriend op verkenning uitgegaan, vraagt hij zich angstig af, welk lot hem en de zijnen te wachten staat. En dan plotseling komt hij te staan voor een muurschildering, waarop de strijd om zijn ongelukkige vaderstad Troje is afgebeeld. Het is het moment van de ontroerende herkenning, van de geruststelling ook: het zijn geen barbaren die dit land bewonen, het zijn mensen zoals hij zelf, sunt lacrimae rerum, ook hier worden tranen geschreid.

Het waren deze woorden, die bij mij opkwamen, toen naar aanleiding van mijn vorige radio-praatje een boze briefschrijver mij voorhiel: „Wat U zegt, zal misschien wel heel verstandig zijn, maar de humanisten mogen wel eens bedenken, dat verstand heus niet alles is!”

Als je blijft, ik was er om U de waarheid te zeggen, een beetje beduusd van. Zou ik mij werkelijk zo onduidelijk hebben uitgedrukt, of liever, heb ik ook maar iets gezegd, dat de mensen op het idee heeft kunnen brengen: Kijk, die humanisten denken echt, dat verstand wel alles is?

Ik geloof het eigenlijk niet, maar om alle misverstand hieromtrent in de kiem te smoren, wil ik het nog wel eens met nadruk zeggen: nee, humanisten zijn niet zo onverstandig, dat zij denken, dat verstand alles is. Om U net als Aeneas gerust te stellen zou ik het zo kunnen formuleren: U bent misschien niet zo goed thuis op die vreemde kusten, waar de humanisten huizen — en onbekend maakt dikwijls onbemind! — maar heus het zijn geen robotachtige barbaren, zij hebben het gevoel niet in zichzelf gedood, of het als een last van zich afgegooid, zij kennen verontwaardiging en afschuw, eerbied en bewondering, zij kunnen liefhebben en haten, zij zijn misschien wel eens verstandig, maar ook niet zelden schrikkelijk onverstandig, soms bereiken zij

eens iets, maar zij schieten ook maar al te vaak te kort, m.a.w. zij zijn geen bloedeloze schimmen, in wie al het andere geestesleven is afgestorven, maar alleen het verstand op de een of andere geheimzinnige wijze is geconserveerd, nee, het zijn doodgewone, met vallen en opstaan levende en strevende mensen, zoals U allemaal, en ook „hun hart wordt door het mensenlot bewogen”.

De humanisten kunnen het hun niet-humanistische medemensen blijkbaar maar moeilijk naar de zin maken. Enerzijds beschouwt men hen nog vaak als een groep zachtvaardige, om niet te zeggen half zachte, broertjes en zusjes van aai-aai, onpraktische Pietjes-kijk-in-de-lucht, die in hun al te zonnige kijk op mens en wereld blind zijn voor de radicale verdorvenheid van de mens, die immers onbekwaam is tot enig goed; en aan de andere kant worden zij voorgesteld als uitgedroogde aanbidders van het schrale verstand, die er broodnodig aan herinnerd moeten worden, dat verstand heus niet alles is!

Ik moet bekennen, dat ik de humanisten, voor wie zo'n vermaning nuttig en nodig was, nooit heb ontmoet. En wat bedoelt men precies met die vermaning?

„Verstand is niet alles”. Als men deze uitspraak zo op zichzelf bekijkt, dan kan men het er dadelijk mee eens zijn: natuurlijk niet. Maar wat wil men eigenlijk met deze onnozele koeiwaarheid? Wil men zeggen, dat niet het verstand in de eerste plaats beslissend is voor iemands waarde als mens? Mocht men dat bedoelen, dan ga ik ook daarmee volledig accoord: zeker, niet de intelligentie bepaalt in de eerste plaats wat iemand waard is, dat wordt bepaald door zijn karakter, zijn gezindheid. Maar als de uitspraak „verstand is niet alles” een waarschuwing is, dan zal men nog wel iets anders bedoelen, zo iets als: wees voorzichtig met dat verstand? Het is mogelijk, maar niet zo erg waarschijnlijk, dat men zelfs dan iets tot uitdrukking tracht te brengen, dat wij kunnen onderschrijven, als men ons er n.l. op wil wijzen: luister eens, je bent nu van plan dit of dat te doen, en dat lijkt je nu heel slim en verstandig, maar is het ook

goed, is het verantwoord? M.a.w. wanneer men ons eraan wil herinneren: je mag je eigen gevoel voor wat goed en slecht is niet eenvoudig uitschakelen, je mag het er ook niet mee op een accoordje gooien, je bent niet alleen een wezen met verstand, maar je bent ook een wezen, dat zedelijke waardering kent.

Kijk als men dat bedoelt met het zegje „verstand is niet alles”, dan heb ik tegen deze waarschuwing niet het minste bezwaar. Maar omdat ik de vorige maal juist over de zedelijke waardering zo uitvoerig gesproken heb, en deze waarschuwing voor mij bestemd was, geloof ik niet, dat dit de bedoeling is. Maar wat dan wel? Het staat er helaas niet bij, maar ik ben bang, dat ik de bedoeling van mijn vermaner toch wel begrijp: het is als ik mij niet vergis een aansporing om onze kritische zin maar wat in slaap te wiegen.

En daartegen heb ik nu wèl bezwaar.

Er is een bijzonder aardige uitspraak van Descartes: „het gezond verstand is het best verdeelde goed ter wereld: immers iedereen meent, dat hij zelf daarvan zo goed voorzien is, dat zelfs de mensen, die op elk ander gebied het moeilijkst te bevredigen zijn, helemaal niet meer gezond verstand plegen te begeren dan zij al hebben”.

Maar, zo wij dan al volgens de geestige opmerking van Descartes, tevreden zijn met onze eigen portie gezond verstand — U hebt natuurlijk ook wel gemerkt, dat wij bepaald geen reden hebben om te juichen over de portie van anderen. O nee, daar mankeert praktisch alles aan! U hoeft de krant maar op te nemen, en de voorbeelden stromen U

toe: een regeringsleider, die bij wijze van argumentatie met een schoen gaat hameren, een staatshoofd, die het oude woord van de franse koningen „de staat, dat ben ik”, tot zijn motto maakt, een staatssecretaris, die de onderwijswereld blij maakt met een eind-examenregeling, waarvan onze kindskinderen niet zullen geloven, dat die ooit is uitgedacht, en de huisvrouwen, die zich laten wijsmaken, dat ze hun kinderen eenvoudig te kort doen als zij hun dat overheerlijke gerecht uit de advertentie onthouden, dat bovendien zo voedzaam is en klaar in een wip, — hun allen zouden wij graag wat meer gezond verstand toewensen. En als wij zover zijn, dan kunnen wij misschien in een van onze betere momenten wel tot het besef komen, dat wij er zelf ook nog wel wat meer van kunnen gebruiken. De wereld heeft heus niet een teveel aan verstand, de wereld heeft er veel en veel te weinig van! En wanneer men het verstand in discrediet tracht te brengen, en ons suggereert: het is erg jammer, maar wat men noemt een goed hoofd en een goed hart, die gaan niet zo goed samen, die zitten elkaar in de weg, dan wijs ik deze suggestie met nadruk af. Dat intelligentie onverenigbaar zou zijn met warm gevoel, of daarvoor althans een belemmering zou zijn, is niets meer dan een boosaardig sprookje. Zouden we er soms eigenlijk een beetje schichtig voor moeten zijn, onze verstandelijke vermogens te ontwikkelen, omdat we daardoor de kwaaië kans zouden lopen achteruit te gaan in fijn-gevoeligheid en zedelijke kwaliteit? Er is niets, dat deze zonderlinge veronderstelling aannemelijk zou kunnen maken!

kerstkamp

Onder leiding van de Heer en Mevr. Lageman wordt een kerstkamp gehouden. Aan dit kamp kunnen ook kinderen deelnemen. Voor kinderleiding zal worden zorggedragen.

Aanvang zaterdag 18 uur (met diner).

Einde maandag na diner. Prijs f 21,— per persoon. Bij voldoende deelname 2 dagen langer tegen f 6,— per dag.

Aanvragen en aanmeldingen bij „De Ark”, Belvédèrelaan 14, Nunspeet.

Luistert U ook elke 1e dinsdag van de maand naar onze uitzending via de A.V.R.O.-microfoon?

Zie voor de juiste tijd ons overzicht van de komende lezingen.

natuurlijk bewaart u de radiolezingen

Om U het bewaren mogelijk en het herlezen van de radiolezingen tot een genoegen te maken, is er een handig verzamelbandje te verkrijgen.

Aan dit linnen bandje, dat voorzien is van een gouden opdruk, zult U veel plezier beleven.

Als U nu bestelt kunt U profiteren van de lage prijs van f 1,95. Gireer het bedrag op postrekening 58 t.n.v. Humanistische Luisterkring het Woord van de Week te Utrecht.

Maar waarom moeten de humanisten dan bedenken, dat verstand niet alles is? Met welk doel zouden zij hun kritische vermogens te slapen moeten leggen? Toch niet om dan het geloof deelachtig te worden dat zij nu missen? Ik heb wel vaker voor de radio gezegd: wat iemand gelooft of niet gelooft, dat hangt niet van zijn wil af, niemand kan niet naar willekeur overtuigingen, die de zijne zijn, afleggen en andere, die de zijne niet zijn, aantrekken. Maar als men mij nu toch een weg wil wijzen naar het geloof dat ik niet bezit, en mij de raad geeft wat minder kritisch te zijn, dan zeg ik, nee dank je wel, ik wil graag aannemen dat het geloof voor de gelovigen van grote waarde is, maar ik ben niet bereid mij dit kostbaar goed te verwerven door geestelijke zelfverminking. Die prijs is mij te hoog.

Als de ter dood veroordeelde Sokrates in de gevangenis op de voltrekking van zijn von-

nis zit te wachten, trachten zijn vrienden hem over te halen te vluchten. De bewaking is niet streng, als Sokrates wil, dan kan hij zich makkelijk redden door de vlucht. Sokrates heeft dit niet gewild, omdat hij naar zijn overtuiging door de vlucht Athene als rechtsstaat zou ondermijnen. Sokrates' oude vriend Krito voert dan nog eens alle argumenten aan, die voor de vlucht pleiten. En wat doet Sokrates, luistert hij niet naar Krito? Hij luistert wel, maar hij luistert niet anders dan hij altijd heeft geluisterd, dus kritisch. Krito's argumenten krijgen voor hem niet meer kracht, omdat zij pleiten voor wat aangenaam is, zij worden ook onder deze omstandigheden gewogen naar hun objectieve waarde. Dat is de kritische houding van iemand die en zijn verstand en zijn vermogen tot zedelijke waardering volledig gebruikt, en het is deze kritische houding, die ook de humanisten hopen te bewaren.

Prof. dr. LIBBE VAN DER WAL.

ogen

Ogen
en hun angstige blikken zijn niet te ontwijken
de stad
het land
de gehele wereld
is vol ogen
ogen die niet begrijpen
ogen die in de verte staren
ogen die afgronden in de lucht zien
en het laatste oordeel
ogen die denken dat het nu komt
ogen die afwachten
smekende ogen
hongerige ogen
en ogen die eten en drinken
verzwelgen
meten
vernietigen
dode ogen van hen die zich al aan de andere zijde wanen
ogen van vertrapten
ogen van vernederden
ogen van blinden die zien
ogen die naar binnen kijken
ogen die iets volgen
ogen die zich sluiten omdat zij het al weten en moe zijn van
het bonte spel
ogen van kinderen die met zand spelen en werelden schep-
pen en laten vergaan
en de zachte ogen van dieren.

Peter van Steen

geluk

Er is geen onverdeeld geluk, dus ook geen vreugde mogelijk, als het gaat ten koste van anderer vreugde en geluk. Er is geen waarlijk genieten denkbaar, als het gaat ten koste van het genot van de medemens. Juist daarom is de onvermoeide activiteit voor een mooiere, gelukkiger wereld een der fundamenteën voor mijn vreugde, daarom is het onvermengde genieten van het leven niet mogelijk, wanneer het geluk van anderen daarvoor de prijs is. Maar dat is geen reden om het geluk niet te aanvaarden waar dit zonder schade kan.

Het humanisme roept de mens tot vreugde. Neen, het is niet zo, dat de vreugde zondig is, zegt het. Zeg ja tegen het leven. Geniet de heerlijkheid van de lente, de schoonheid van de kunst, de rijkdom van de waarheid. Wees blijde om de vreugde van de erotiek. Wees blij om het leven zelf.

Dr. J. P. VAN PRAAG

ONTROERING

Als Het Woord van de Week in mijn brievenbus ligt, is dat voor mij steeds weer een kleine verrassing. Ik neem Het Woord, meestal met een giro-envelop, die bij opening een afschrijving blijkt te bevatten, een aanbieding om zonder moeite een vreemde taal te leren en een opwekking om mij te verzekeren voor het geval ik naar een ziekenhuis moet gaan.

Als ik mij van mijn jas heb ontdaan laat ik mij met Het Woord neder en begin de achterkant te lezen. Want gij, bescheiden lezer, weet niet hoe ijdel de mensen zijn, die iets in het openbaar doen. Er zijn er een paar, die net doen of ze niet met zichzelf ingenomen zijn en dat zijn de ergste. Zij zijn eerst ijdel op hun verrichtingen en vervolgens op het feit, dat zij deze ijdelheid weten te camoufleren.

Ik lees dus de achterkant. Meestal ben ik vergeten, waar het deze keer over ging, want tussen het schrijven en het lezen ligt een tijdsruimte, waarin andere bezigheden verricht moeten worden en men kan niet alles onthouden.

Vervolgens geef ik mezelf een klopje op de schouder en glimlach zelfvoldaan. En helaas, komt het ook wel voor, dat ik mij snel tot de voorpagina wend en moet bekennen: „Nee, dat was het niet”.

Daarna neem ik de andere drie of vijf bladzijden door. Nou, die treffen mij ook niet altijd even diep in het hart en daar troost ik me dan maar mee.

Soms last de redactie van ons blad een tot niets verbindende kritiek in. Zij doet dit door middel van spreuken, die vermoedelijk na het samenstellen van de kalender zijn overgeschoten, maar die toch nog wel bruikbaar zijn. Zo vond ik onder een korte natuurbeschouwing van mijn hand de vermaning: „Beter is het geheel blind te zijn, dan een zaak van slechts één kant te bezien”. Indisch spreekwoord.

Deze vermaning heb ik aan mijn laars gelapt, want in de eerste plaats geloof ik er niets van dat in Indië alleen maar Wijzen wonen en dat „Indisch” imponeert me dus voor geen cent, en in de tweede plaats zou de uitvinder van het spreekwoord volgens zijn eigen theorie zelf blind moeten worden.

Een week daarna kreeg dr. H. Bongers ook een waarschuwing mee. Onder een waardevolle bespiegeling naar aanleiding van de film „Wilde aardbeien” plaatste de redactie ietwat zuur de opmerking: „Vooroordelen zijn de kinderen der onwetendheid”. Daarbij verschool ze zichzelf achter William Hazlitt, die naar ik thans weet geleefd heeft van 1778 tot 1830.

Waarschijnlijk heeft de zeergeleerde schrijver de redactionele berisping in ontvangst

moeten nemen, omdat hij in het begin zijn artikel de waarde van het na-oordelen in twijfel had getrokken. Hij schreef, dat het een narigheid is, als je niet meer ondersteboven wordt gegooid door roman, gedicht, toneel- of muziekstuk en dat je op latere leeftijd tengevolge van gemoedsverkalking zo zelden meer ergens van onder de indruk komt.

Overigens ben ik het in dezen meer met Hazlitt dan met Bongers eens.

Van nature moet ik mij tot de personen rekenen, die bij het minste of geringste ondersteboven zijn. Dat is een afschuwelijke eigenschap. Nauwelijks is men met veel moeite weer overeind gekrabbeld of — bom! — daar komt een nieuwe kunstenaar die ons knock-out slaat. Nadat ik doodsangsten had uitgestaan om Pinocchio, heb ik hete tranen geschreid om Willem Roda, Frits Wardland en Okke Tannema. En daarmee was het nog niet uit. Raskolnikow heeft mij nachtmerries bezorgd en Eline Vere heeft mij wekenlang in de diepste droefenis gestort.

En was het de moeite waard? Ganselijk niet. Achteraf schaam ik mij, dat een geest als C. Joh. Kievit er in geslaagd is mij tot tranen te bewegen en het meisje Vere had beter gedaan te gaan werken bij Verkade inplaats van te zitten zeuren met een zanger onder de gasvlammen.

Nu zegt dr. H. Bongers wel, dat het allemaal met de jaren wel over gaat, maar dat is — voor mij althans — ook nog niet eens waar. Ik doe ontzettend mijn best niet onder de indruk te komen van „mooie redevoeringen, wijze raden, vermaningen, uiteenzettingen, kortom overal waar mensen aan het woord zijn, die het allemaal zo goed weten”. Ik lach deze mensen naar vermogen uit, maar als ik eens een enkele keer niet op mijn hoede ben, word ik onmiddellijk de dupe van elke onderstebovenkeerder. Reeds nu zie ik met angst en vreze de kersttijd tegemoet met zijn bomen en kaarsen en kerstverhalen.

En het ergste is misschien nog wel, dat ik gewoonlijk door de verkeerde dingen ontroerd word. Ik krijg een brok in mijn keel, als ik Milord hoor. En als Edith Piaf zingt: „Mais vous pleurez, Milord”, dan snik ik hardop mee, tot groot vermaak van het jonge geslacht, dat van wanten weet.

Gij begrijpt dus, dat ik voortdurend bedreigd word door een breideloois lijden. Dat is geen harden en daarom ben ik voortdurend bezig mijn gemoed te omgeven met een mooie harde kalklaag. En ik doe mijn uiterste best de zaken van één kant te bezien. Want „beter is het een zaak van slechts één kant te bezien dan geheel blind te zijn.” Nederlands spreekwoord.

H. H.

lezingen voor de radio

zo. 13 nov. VARA 9.45 uur: Dr. E. Nordlohne: „Op de Mont Blanc”.

zo. 20 nov. VARA 9.45 uur: Dr. H. Bongers: „De derde krachtbron”.

zo. 27 nov. VARA 9.45 uur: Mej. Mr. J. J. Th. ten Broecke Hoekstra: „Verdraagzaamheid”.

zo. 4 dec. VARA 9.45 uur: Prof. dr. Libbe v. d. Wal: „En wat zegt de Humanist daarvan?”